

Jelige: N9A3S3

## **Kulturális védőbástya? – A „keresztény Európa védelme”, mint a politikai keretezés eszköze**

**Országos Tudományos Diákköri Konferencia  
2024. 12. 21.**

# Tartalom

|                                                              |           |
|--------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>1. BEVEZETÉS.....</b>                                     | <b>1</b>  |
| <b>2. ELMÉLETI HÁTTÉR .....</b>                              | <b>3</b>  |
| <b>2.1. Keretek és torzítások.....</b>                       | <b>3</b>  |
| <b>2.2. Populizmus .....</b>                                 | <b>4</b>  |
| <b>2.3. Kereszténység, egyház, hit, kultúra .....</b>        | <b>6</b>  |
| <b>3. A KUTATÁS MÓDSZERTANA .....</b>                        | <b>9</b>  |
| <b>4. KULTURÁLIS VÉDŐBÁSTYA: AZ ELEMZÉS TANULSÁGAI .....</b> | <b>11</b> |
| <b>4.1. A fenyegetettség kerete .....</b>                    | <b>11</b> |
| <b>4.2. Védelem, identitás, kultúra .....</b>                | <b>14</b> |
| <b>4.3. Ideológiai narratívák .....</b>                      | <b>16</b> |
| <b>5. EREDMÉNYEK ÉS ÖSSZEGZÉS.....</b>                       | <b>20</b> |
| <b>6. FELHASZNÁLT IRODALOM .....</b>                         | <b>22</b> |
| <b>7. FÜGGELÉK .....</b>                                     | <b>24</b> |
| <b>7.1 Vizsgálati anyag .....</b>                            | <b>24</b> |
| <b>7.2. A kódolás menete.....</b>                            | <b>30</b> |

## 1. BEVEZETÉS

„A keresztény lét kezdetén nem egy etikai döntés vagy egy nagy eszme áll, hanem a találkozás egy eseménnyel, egy személlyel, aki életünknek új horizontot s ezáltal meghatározott irányt ad” – írja XVI. Benedek pápa „Deus caritas est” kezdetű enciklikájában (XVI. Benedek, 2005). Ennek a kommunikációja, a közös történet továbbadása lenne az, ami szorosan összefügg az egyház küldetésével, az úgynevezett missziós paranccsal. Jól mutatja mindez, hogy a kereszténység ebben a felfogásban nem csupán történelmi örökség vagy kulturális közeg (Keller, 2012, 204), hanem egy olyan életforma, amely gyógyít és közösséget teremt (II. János Pál 1991).

Ezzel ellentétben az utóbbi években a keresztény Európa védelme köré épített diskurzus a politikai retorika egyik fontos elemévé vált, különösen Közép- és Kelet-Európában, valamint hazánkban (Brubaker, 2017). Ez a diskurzus azonban már nem vallási, sokkal inkább kulturális természetű. A keresztény Európára való hivatkozás a nemzeti identitás és hagyományok megőrzésének szimbólumaként jelenik meg, és mint ilyen, egyre távolodik a kereszténység teológiai lényegétől. A diskurzus azt az elképzelést erősíti, hogy a keresztény kultúra egy homogén, összetartó, védelemre szoruló civilizációs örökséget jelent (Brubaker, 2017). Az utóbbi szűk egy évtizedben a keretezés a bevándorlást és a globalizációt olyan veszélyként mutatja be, amely a nyugati civilizáció alapjait fenyegeti.

Ez a fajta kommunikációs stratégia az érzelmekre fókuszál, ráerősítve az olyan történelmi példákra, mint a törökök elleni küzdelem, és így próbálva legitimálni a jelenlegi politikai célokat. A „védőbástya” és „védelem” metafora a múlt dicsőséges harcaival kapcsolja össze a modern, vélt vagy valós fenyegetések érzetét, erősítve ezzel a polarizációt és növelve a közösség bizonytalanságérzetét. Ennek a kultúrafelfogásnak az alapja az, hogy a kereszténység Európában egy civilizációs keret, amelyet a globalizációval és a multikulturális hatásokkal szemben kell megvédeni, miközben a hitélet valóságáról kevés szó esik.

A dolgozat a keresztény Európa védelméről szóló diskurzus közéleti aspektusainak vizsgálatát tűzi ki célul, különös tekintettel arra, hogyan jelennek meg implicit üzenetek és előfeltételezések mindezzel kapcsolatban a hazai közéletben.

A kereszténység kulturális rendszerként való kezelése ebben a diskurzusban az eredeti hitéleti és személyes kapcsolódási aspektusok háttérbe szorításához vezet. Ez módosíthatja a kereszténység eredeti jelentését, amennyiben a hit központi szerepét egyre inkább egy szimbolikus, identitáspolitikai felhasználás váltja fel, amely hozzájárulhat a „mi” és „ők”

közötti polarizáció mélyüléséhez (Laclau, 2011, 38). Így a kereszténység elsősorban politikai és kulturális értéként jelenik meg, ami egy védelmezendő mechanizmussá válik, szemben a hitéleti megközelítés átfogóbb teológiai és erkölcsi tanításaival.

A politikai diskurzus hatékonyan képes identitást építeni, valamint alakítani és fenntartani a társadalmi konszenzust bizonyos ideológiák körül (Nunberg, 2008, 301-307). Ez aggasztó közéleti szempontból: a különböző kommunikációs technikák hatékonyan képesek korlátozni a befogadók kritikai gondolkodását, mivel komoly erővel hatnak az első benyomások, a sokat hangoztatott üzenetek és az implicit állítások. Az ebben a diskurzusban megjelenő keretezés félelmeket ébreszthet és egyoldalú, polarizált képet adhat olyan komplex társadalmi kérdésekről, mint a bevándorlás vagy kulturális identitás, miközben nem jelennek meg a megfelelő ellenvélemények.

## **2. ELMÉLETI HÁTTÉR**

### **2.1. Keretek és torzítások**

Ezen folyamatok feltárásához több elméleti alapvetést is segítségül hívtam. Az első a keretezés elmélete, amely azzal foglalkozik, hogy a politikai kommunikáció a közvélemény befolyásolása érdekében miként szelektálja és hangsúlyozza a különböző fogalmakat. Erving Goffman a keretezést (1974) a társadalmi valóság értelmezési módjaként írja le, amely segít az embereknek abban, hogy jelentést adjanak a tapasztalataiknak és cselekedeteiknek, a keretek strukturálják, mi számít relevánsnak vagy lényegtelennek egy adott szituációban, és hogyan érdemes arra reagálni (Goffman, 1974, 11). Ezzel a lehetőséggel könnyű visszaélni, azt már Entman definíciója segít megérteni (1993, 52), hogy a keretezéssel egy szövegben a valóság bizonyos elemeit hatékonyan lehet kiemelni és hangsúlyozni. Ennek célja, hogy elősegítse egy adott probléma meghatározását, megmagyarázza annak okait, erkölcsi értékelést adjon róla, vagy ajánlást fogalmazzon meg a kezelésére.

A keretezés tehát nem csupán információt közvetít, hanem irányítja is a közönség figyelmét, és befolyásolja a probléma értelmezésének módját. Ezt támasztja alá George Lakoff is, aki szerint keretezés a politikai kommunikációban az üzenetek egyik legfontosabb eszköze. A keretezés meghatározza, hogy a polgárok miként értelmezik a problémákat (2003, 20). Lakoff hangsúlyozza, hogy a megfelelő keret kiválasztása alapvetően befolyásolja, hogyan gondolkodnak az emberek a politikai kérdésekről: a keretek nem egyszerűen jelentéseket adnak a szavaknak, hanem mélyen gyökerező világnézeteket és értékeket tükröznek (Lakoff, 2003, 48-50). Ez a megfogalmazás arra hívja fel a figyelmet, hogy minden kifejezés egy adott értelmezési keretet aktivál, amely az egyén meglévő gondolati mintáira épít.

A „keresztény Európa védelme” narratíva ennek a módszernek a segítségével vált meghatározó kommunikációs fordulattá, mivel történelmi és kulturális vonatkozásokkal erősíti a nemzeti identitás védelmének szükségességét egy ideológiai keretben. A sokszor használt „védőbástya” metafora, amely Magyarországot Európa védelmezőjeként ábrázolja, valódi történelmi alapokkal teszi legitimmé a jelenlegi politikai diskurzust. A keretezés a kereszténység kulturális és civilizációs örökségét helyezi reflektorfénybe, még a vallás valódi tartalmával és megélésével nem foglalkozik. A kulturális identitás és a bevándorlás kérdése így összekapcsolódik egy szélesebb civilizációs harc retorikájával, amelyben a „keresztény Európa védelme” képes összetartani közösséget.

A következő elmélet a horgonyzási torzítás, amely szerint az elsőként bemutatott információkra az emberek hajlamosak jobban támaszkodni. A domináns témák vagy kifejezések a közbeszédben is könnyen horgonyokká válnak, befolyásolva az emberek értelmezését és reakcióit a későbbi információkra. Amikor egy diskurzusban egy adott téma kiemelten, ismételve jelenik meg, az mind inkább irányítja a közönség figyelmét és értelmezését (Kahneman, 2013, 140). A horgony befolyásolja, hogyan értelmezik a hozzá kapcsolódó eseményeket, bizonyos esetekben fenyegetéseként érzékelve mindazt, ami eltér a horgonytól. Így a diskurzus ezen része egyfajta szelektív figyelmet eredményez, erősítve a már meglévő érzelmeket és narratívákat. A politikai kommunikációban a „keresztény Európa” védendő értéként való rögzítése kiemelt fontosságú, ez a horgony képes befolyásolni a közönség további értelmezéseit és reakcióit. Az implicit üzenetek, amelyek a keresztény kultúra veszélyeztetettségére épülnek, hatékonyan alakítják a közösség érzelmi reakcióit és vélekedéseit, tovább erősítve a fenyegetettség érzetét.

Mindezek mellett a megerősítési torzítás tovább növeli ennek a diskurzusnak a hatékonyságát. Daniel Kahneman szerint (2013, 251) az emberek hajlamosak előnyben részesíteni azokat az információkat és tapasztalatokat, amelyek megerősítik a már meglévő véleményeiket vagy előfeltevéseiket. Ez a kognitív torzítás abban nyilvánul meg, hogy az emberek általában gyorsan és intuíciók mentén alkotnak véleményt, inkább a meglévő értelmezéseikbe illesztenek be új információkat ahelyett, hogy megkérdőjeleznék azokat vagy új nézőpontokat ismernének meg.

A megerősítési torzítás miatt az emberek általában figyelmen kívül hagyják az olyan információkat, amelyek nem illeszkednek a meglévő elképzeléseikhez, és ez akadályozza a kritikai gondolkodást (Kahneman, 2013, 160). Ennek eredményeként megerősítést nyer a már meglévő világnézet, és nehezebbé válik a hibák vagy téves következtetések felismerése. Ha valaki eleve fenyegetésként tekint a bevándorlásra, az a vizsgálthoz hasonló politikai diskurzusokban megerősítést talál. A „keresztény Európa védelme” ilyen értelemben már nemcsak történelmi narratívákra épül, hanem a jelenlegi félelmekre és társadalmi feszültségekre is.

## **2.2. Populizmus**

A keretezés és a torzítások mellett kiemelten fontos a populizmus, mint elméleti háttér. Ennek megértéséhez Ernesto Laclau munkásságát vettem alapul. Írásai nyomán a populizmus már nem egyszerű politikai ideológiaként jelenik meg, hanem a politikai logika egy speciális típusaként

(2011, 89-94). Ez alapján populizmus lényege egy közös népi identitás köré szerveződés, amely szembe helyezkedik az uralkodó hatalmi elittel, így valójában egy olyan diskurzív konstrukció, amely a társadalom töredezettségéből és az identitás megteremtésének szükségességéből származik.

Laclau a populizmus kialakulásának egyik alapját az „üres jelölők” megjelenésében látja (2011, 85). Elmélete szerint a jelölők olyan szimbólumok, amelyhez a különböző társadalmi csoportok saját igényeiket és hiányait kapcsolhatják, így ha ezeket a fogalmakat a hatalom a politikai diskurzushoz emeli, már közös ügyként tudják megélni.

Ezt támasztja alá Rogers Burbacker is, hozzátéve, hogy a populizmus új megjelenési formái civilizációs különbségeken alapuló identitásokat konstruálnak, ahelyett, hogy a nemzeti identitásra összpontosítana. Ez a megközelítés a nemzetet tágabb civilizációs identitások szempontjából jellemzi újra, sokszor a zsidó-keresztény értékeket állítja szembe az iszlám értékekkel (Burbacker, 2017). A populizmus és a kereszténység kapcsolatát vizsgáló tanulmánya a kortárs populizmust a bevándorlással és a kulturális változásokkal kapcsolatos növekvő szorongás történelmi kontextusába helyezi, amelyet már nem csupán gazdasági vagy politikai sérelmek, hanem civilizációs összeütközés érzése vezérel.

A nép és az elit szembeállítása Ruth Wodak populizmusértelmezésében is megjelenik, ő azonban ezt a jelenséget a diskurzusanalízis jellegzetességein és a politikai gyakorlatokon keresztül mutatja be. A populizmus a szélsőjobboldali diskurzushoz egyik fő mozgatórugóként jelenik meg, ahol a politikai szereplők állítják szembe az „embereket” az „elittel”, így lassan bizonyos társadalmi csoportokból bűnbakok lesznek (Wodak, 2021, 32-35). A populizmus érzelmi reakciókat és félelmeket képes előhívni, ezzel támogatva a polarizációt és az identitáspolitikát. A populista vezetők gyakran a „mi” és az „ők” ellentétére építenek – manapság leginkább a migráció és a nemzeti identitás témáiban, mind jobban normalizálva a félelemre alapuló retorikát.

Mivel a populizmus mindegyik idézett szerző írásai szerint gyakran alapozza meg a „mi” és „ők” megkülönböztetést, amely fontos szerepet játszik a „keresztény Európa védelméért” hangsúlyozó diskurzushoz is, így segít jobban megérteni, miért rejt veszélyeket ez a diskurzushoz. A populizmussal együtt vizsgált keretezési stratégiák segíthetnek feltárni, hogyan torzítja ez a diskurzushoz a valóságot és tereli a közvéleményt meghatározott irányba.

A dolgozatomban célja, hogy a keretezés, a horgonyzás, illetve a populizmus eszközeit és funkcióit azonosítsam különböző diskurzushozban, és rávilágítsak, hogyan jelennek meg ezek a technikák aktívan vagy passzívan az elemzett szövegekben. Az egyes szerkezeteket elemezve töreksem arra, hogy feltárjam, miként formálják ezek az eszközök a politikai üzenetet, hatást

gyakorolva az olvasók érzéseire és előítéleteire, ezzel erősítve a politikai vagy kulturális identitások iránti elköteleződést.

### **2.3. Kereszténység, egyház, hit, kultúra**

Az elméleti keretek mellett nélkülözhetetlen nézőpont a kereszténység és az egyház jelenlegi, valamint múltbeli helyzete, kapcsolata a kultúrával. Először is fontos meghatározni, mi is az egyház: egyszerre Krisztus földi teste és egy emberek alkotta rendszer (Barth, 1948). Az egyház rendeltetése a hitvallásainak és külső rendjének épségét biztosítani, örködni az Ige hirdetésének tisztasága felett, és rendeltetésszerűen kiszolgáltatni a sákrámentumokat (Kálvin II, 2014, 151-173) – ott beszélhetünk egyházzal, ahol e három feladat teljesül. Az ilyen teológiai alapok azonban a keresztény Európa védelmének diskurzusában gyakran átfogóbb, kulturális jelentéstartalmat nyernek (Burbaker, 2017) amelyben az egyház már nem csupán vallási közösségként, hanem a kulturális identitás (Laclau, 2011, 85) védelmezőjeként is pozicionálódik.

T. S. Eliot nézetei szerint a kereszténység a nyugati civilizáció alapja, egyfajta szellemi háttér (2003, 27). Véleménye alapján a vallás és a kultúra kapcsolatában ellentmondás rejlik: bár mindkettő ugyanazon kulturális egység része, mégis eltérő és gyakran ellentétes valóságot képviselnek. Így a kultúra és a vallás egymás nélkül nem maradhat fenn tartósan, de a kettő összemosása is problematikus. A keresztény Európa védelmének diskurzusa ezzel szemben egy szoros szövetséget tételez fel vallás és kultúra között, ahol a kereszténység tartós alapként biztosítja az európai kulturális kontinuitást.

A kereszténység és a kultúra kapcsolatát Richard Niebuhr taglalja Krisztus és kultúra című írásában (2006). Művében öt különböző nézőpontot mutat be arról, hogy a kereszténység hogyan viszonyulhat a kultúrához: Krisztus mint a kultúra ellenfele, fölötte álló, vele együttműködő, kultúrán belüli vagy azt átalakító erő. Ezek a nézőpontok segítenek megérteni a kereszténység szerepét a társadalomban, különösen azt, hogy a keresztény értékek milyen módon integrálhatók a kulturális normákba vagy hogyan állhatnak azokkal szemben. Niebuhr azzal a kérdéssel foglalkozik, mennyire lehet a kereszténység világi vagy kulturális anélkül, hogy elveszítené lényegét. Szerinte a kereszténység nem létezhet pusztán kulturális hagyományként: hit nélkül a keresztény kultúra elveszíti transzcendens jelentőségét, így lényegében üres formává válik. A keresztény Európa diskurzusában viszont gyakran a kereszténység kulturális értékei kerülnek előtérbe, mint Európa erkölcsi és etikai alapjainak elemei, háttérbe szorítva a vallási hitet, mint alapot.

A kultúrához szűken vett értelemben az is hozzátartozik, hogy az európai kereszténység nem tud teljesen homogén lenni – többek között a felekezeti sokszínűség miatt sem. Emellett a kereszténység gyökerei sokrétűek és globálisak, valamint a hit korai központjai nem Európában, hanem Ázsiában és Észak-Afrikában voltak. A kereszténységet hibásan tekintik pusztán nyugati vallásnak, mivel gyökerei a Közel-Keleten húzódnak, az első századokban Ázsia és Afrika voltak a kereszténység legfontosabb központjai. A kereszténység globális vallásként mindig is sokszínű volt kulturálisan és földrajzilag is. Ez a tágabb értelemben vett sokszínűség Európára is igaz, hiszen a kereszténység már a kezdetektől különböző régiókban eltérő formákban fejlődött (Jenkins, 2011, 22-24). Ezzel a keresztény Európa diskurzusa szemben állhat, hiszen az európai kereszténységet és annak védelmét gyakran egységes kulturális és civilizációs tényezőként kezeli, míg a történeti kontextusban valójában jelentős regionális eltérések figyelhetők meg.

Mindezek mellett az elmúlt évszázadokban folyamatosan formálódott a társadalom, így változott az egyházak szerepe a nyugati világban: leginkább a népszámlálási adatokon látszik, hogy a keresztyének száma csökken. Hazánkban a 2011-es népszámlálás alkalmával a vallásosság még nagyobb arányban volt jelen, a lakosság 55%-a vallotta magát keresztyéneknek (KSH, 2011). 11 évvel később, 2022-ben az önmagukat keresztyének vallók száma 50% alá csökkent: a legnagyobb hazai keresztyén felekezet a római katolikusoké maradt, akik 2,9 millió fővel a lakosság 30%-át képviselték, reformátusok aránya 10% (944 ezer fő) lett, még az evangélikusoké 2% (176 ezer fő) volt. A népesség 27%-a nyilatkozott úgy, hogy nem vallásos vagy nem tartozik vallási közösséghez (KSH, 2022). Ez a jelenség teljes Európában hasonló: A Pew Research Center előrejelzése szerint 2010-ben 550 millió fő vallotta magát keresztyéneknek, de ez az arány 2050-re várhatóan körülbelül 100 millió fővel esik vissza (Pew Research, 2022). E változás a vallási hovatartozás átrendeződésével és a vallást elhagyók növekvő számával is összefügg, várhatóan folyamatosan nő mindazok száma, akik nem tartják magukat vallásosnak. Ezek a számok a keresztyén Európa védelmének diskurzusában a hagyományos keresztyén identitás fenntartásának sürgető szükségét erősíthetik, reagálva a vallási demográfiai változásokra.

Az adatokból az is látható, hogy a keresztyén lakosság átlagéletkora magasabb, ami a népesség öregedésével további csökkenést vetít előre. Ezek a demográfiai folyamatok és a vallásváltási trendek nemcsak Európa vallási sokszínűségére, hanem a társadalmi és kulturális diskurzusokra is jelentős hatással vannak. A demográfiai átrendeződések miatt a keresztyén Európa diskurzusa fontos kérdést vet fel az európai keresztyén értékek jövőbeli

fenntarthatóságával kapcsolatban, egyfajta védekező, konzervatív érveléssel, amely az értékek őrzésére fókuszál, de elfeledkezik az egyház önértelmezéséről.

A civilizációs szembenállás narratívája egyre inkább torzítja a vallás alapvető értékeit, és kulturális síkra tereli azokat. Ez megváltoztatja a kereszténység szerepét, hiszen hitbeli és spirituális jellegétől megfosztva válik kulturális identitássá. A populizmus ezt a keretet úgy erősíti meg, hogy a védekezés, az ellenségképzés és az identitás ápolásának eszközeként definiálja a kereszténység megvédelmezését, miközben a közéleti diskurzus is sokkal inkább kezeli Európa kulturális örökségeként, semmint hitvallásként. A keresztény Európa védelmének diskurzusában ez a megközelítés összemosza a hitbeli elemeket a politikai, kulturális és társadalmi védelmi feladatokkal (Brubaker, 2017), így a vallásos elem politikai erőforrássá válik a kulturális identitás fenntartása és védelme érdekében.

### 3. A KUTATÁS MÓDSZERTANA

A kutatás megvalósításához a diskurzuselemzést választottam, mivel ez a módszer lehetőséget nyújt a „keresztény Európa védelme” diskurzus mélyebb megértésére, valamint arra, hogy az egyes szövegek mögött meghúzódó társadalmi, politikai és kulturális jelentésrétegeket feltárjuk. A diskurzuselemzés lehetővé teszi, hogy megvizsgáljuk, hogyan alakítják és erősítik az üzenetek a közösségi identitásokat, hogyan használják a keretezést és a polarizációt, illetve hogyan formálják a közönség értékeléseit és érzelmi reakcióit (Van Dijk 2012). Ez a módszer különösen alkalmas annak tanulmányozására, hogyan építik fel a politikai szereplők a „védelem” retorikáját a keresztény értékek és kultúra megóvása kapcsán. A diskurzuselemzés lehetővé tette számomra, hogy rendszerezett módon elemezzem a diskurzus mögötti motivációkat és az érzelmekre gyakorolt hatásokat, különösen, hogy ezek hogyan befolyásolják a közönség identitását és véleményét.

A kutatásban 2015 és 2023 közötti online és írott szövegeket vizsgáltam. A „keresztény Európa védelme” diskurzus élesen a 2015-ös menekültválság során került előtérbe, amely az akkori migrációs helyzet miatt megerősítette a kereszténység védelméről és a keresztény kultúra veszélyeztetettségéről szóló narratívákat. Bár a „keresztény Európa” retorika korábbi példákban is felbukkant, a menekültválság hozott létre egy olyan diskurzust, amely folyamatosan erősödve közel egy évtizeden keresztül határozta meg az értelmezést. Ez az időszak tehát releváns kiindulópont, mivel ekkorra vált ez a narratíva szervezett és célzott politikai diskurzussá.

A vizsgált anyagokat a „keresztény Európa védelme” diskurzus kritériumai alapján válogattam. Csak azokat a szövegeket válogattam ki, amelyek kifejezetten foglalkoztak a kereszténység védelmével, a keresztény kultúra fenyegetettségével, és amelyek a keresztény Európa megőrzését hangsúlyozták. Ezek zömmel a miniszterelnök nagyobb nyilvánosságot kapó beszédei voltak, mint a március 15-i és az október 23-i ünnepi beszédek, illetve a Tusványoson elhangzott felszólalások. Emellett fontos kormánytagok hasonló témákról szóló beszédei és közéleti szereplései, valamint az ezeket értelmező tudósítások is a vizsgálat tárgyát képezték. Az anyagok kiválasztásánál nem számított, hogy mely platformon vagy médiumban jelentek meg, mindössze az volt a mérvadó, hogy illeszkedjenek a meghatározott diskurzushoz. A kutatásba nem vettem bele Facebook-bejegyzéseket, televíziós, híradós anyagokat, rádiós riportokat, képi ábrázolásokat, YouTube-videókat és podcastokat. A kiválasztás fő szempontja a koherens, részletesen kidolgozott szöveges tartalom volt, amely lehetővé tette a mélyebb

diskurzuselemzést. Az elemzés fókuszált megközelítése így szűkítette a forrásokat, elősegítve a konkrét diskurzus, vagyis a keresztény Európa védelmével kapcsolatos narratíva elemzését. Ez a szöveges fókusz lehetővé tette a keretezés, a retorikai eszközök és a jelentésrétegek részletes vizsgálatát.

Összesen 62 releváns cikket és beszédet válogattam be és olvastam el. Ezeken a szövegeken diskurzuselemzési szempontból különféle kódokat alakítottam ki, amelyek segítségével kategorizálhattam a szövegeken belüli ismétlődő témákat és kulcselemeket. A kódolási folyamat során arra törekedtem, hogy a kódok rendszere átlátható legyen, és tükrözze a diskurzus főbb irányvonalait és retorikai elemeit.

A végső kódokat három nagyobb csoportba rendeztem, amelyek az elemzés alapját képezték. Az egyes kódok segítségével sikerült azonosítani azokat az érzelmi, kulturális és identitásbeli mintázatokat, amelyek az adott diskurzusban meghatározóak voltak. A kódolási struktúra lehetőséget adott arra, hogy a „keresztény Európa védelme” diskurzus jellegzetességeit külön-külön vizsgáljam, majd összegezzem azoknak a közönségre és a társadalmi identitásra gyakorolt hatását.

Az elemzés végére három fő csoportba rendeztem a diskurzus kódjait, hogy jobban kirajzolódjon a „Keresztény Európa védelme” narratíva. Az első nagy kód a „Fenyegetettség” lett, azokat a kódokat tartalmazza, amelyek az európai értékeket, a határok és kultúra védelmét hangsúlyozzák, valamint a civilizációs fenyegetettség érzését közvetítik. Ezek a kódok szorosan összefüggenek az olyan diskurzusokkal, amelyek a keresztény értékeket védelemre szorulóknak mutatják be, erősítve a valamitől való védekezés narratíváját. Ez a csoport az elemzésében azért releváns, mert rávilágít arra, hogyan építenek a politikai és kulturális diskurzusok az egzisztenciális félelemre és az önvédelem szükségességére, a keresztény identitás megőrzésének hangsúlyozásával.

A második és harmadik fő kód az „Identitás és kultúra”, illetve a „Védelmi ideológiák” lettek, ezek olyan kijelentéseket tartalmaznak, amelyek a keresztény identitást és az ellenségképzést helyezik előtérbe. Az „Identitás és kultúra” kódok a keresztény kultúra megvédésére, valamint a „védőbástya” szerepre fókuszálnak, amely Magyarországot a keresztény értékek őrzőjeként jeleníti meg. A „Védelmi ideológiák” csoport az ellenségképekre és polarizációra épül, megvilágítja a társadalmi és politikai megosztottság eszközeit, amelyeket a diskurzus használ. Ez a három kategória szoros összefüggéseiben mutatja be, hogyan épülnek egymásra a fenyegetettség, a kulturális identitás és az ellenségkép diskurzusai.

## 4. KULTURÁLIS VÉDŐBÁSTYA: AZ ELEMZÉS TANULSÁGAI

A most következő fejezetben a vizsgált politikai diskurzusban megjelenő „Fenyegetettség”, „Identitás és kultúra”, valamint a „Védelmi ideológiák” kódok alá csoportosított kategóriák elemzésével foglalkozom. A célom annak bemutatása, hogyan jelennek meg ezekben az implicit fenyegetések, védekezési mechanizmusok, identitásvédelmi keretek és polarizáló retorikai elemek. A vizsgált szövegek politikai diskurzusban való alkalmazása jól példázza a keretezés, a horgonyzás, a hozzáférhetőség és a populistá érvelések egyidejű megjelenését vallási és kulturális kérdésekben. Diskurzuselemzési szempontból különösen relevánsak a rejtett, érzelmekre és közösségi emlékekre hatni kívánó utalások, mivel ezek képesek erősíteni a politikai üzenetek hatását és megszilárdítani a közösségi kohéziót.

Az elemzés a három fő kategóriára összpontosít, amelyek jelentőséggel bírnak a politikai kommunikáció értelmezésében. A „Fenyegetettség” alponthoz azt vizsgálom, hogyan épül fel az implicit veszélyek ábrázolása, és milyen retorikai eszközökkel teremtenek olyan vészhelyzetérzetet, amely közösségi összefogást kíván. Az „Identitás és kultúra” alponthoz célja annak megértése, hogy a nemzeti és vallási identitás kérdései milyen módon jelennek meg védendő értékeként, és hogyan ágyazódnak be a populistá retorikába. Végül a „Védelmi ideológiák” alponthoz a politikai ellenségképzés és polarizáló diskurzus mechanizmusaira koncentrálok, különös tekintettel a keresztény értékek és a modern társadalmi tendenciák közötti feszültségekre.

Az elemzés során figyelembe vettem a kereszténység hitbéli és politikai értelmezése közötti különbségtételt, amely lehetővé teszi annak megértését, hogy a politikai kommunikáció miként használja a vallási szimbólumokat és értékeket a társadalmi kohézió kulturális alapon való támogatására. A populistá retorika ebben az esetben feszültségeket generálhat a közéletben, mivel a vallás és a kulturális identitás politikai felhasználása könnyen összemosódik a vallási hit és értékrendszer elemeivel. Így az érzelmi keretezéssel a politikai diskurzus mély hatással van a közönség értékítéletére (Pratkains – Aronson, 2012, 125) amely a kereszténységet már nem csupán hitrendszerként, hanem társadalmi, politikai jelentőséggel bíró kultúraként is értelmezi.

### 4.1. A fenyegetettség kerete

A „Fenyegetettség” fő kód alatt három kisebb kód kapott helyet: a diskurzus rejtett fenyegetéseinek feltárására fókuszáló *Implicit fenyegetések*; a valamtól való fenyegetettség

kifejezéseit megjelenítő *Védekezés*; és a keresztény kultúra, mint civilizációs örökség veszélyeztetettségére utaló *Civilizációs fenyegetettség*. Ezek központi helyet foglalnak el az elemzett diskurzusban, ahol a keresztény identitás megőrzését nem csupán vallási, hanem politikai és kulturális harcként jelenítik meg. Az idézetek nyelvi keretezése, a horgonyzási technikák és a populista érvek egyszerre építik fel a közösségi félelmeket és a védekezés szükségességét. Ezek a narratívák kiemelik, hogy a kereszténység politikai identitás, amely veszélyben van és megóvásra szorul.

A keretezés ezekben az esetekben különösen erős, mivel a vallás és a politika szinte elválaszthatatlanul összefonódik. Ahogyan Entman is utal rá, a keretezés olyan folyamat, amely során bizonyos információkat kiemelnek és hangsúlyoznak, míg másokat háttérbe szorítanak (1993, 53). Itt a kereszténység már nem hitrendszerként, hanem a nemzeti identitás meghatározó alapjaként van keretezve: „Kulturális identitás nincs stabil etnikai összetétel nélkül.” és „A következő évtizedeknek lesz egy vezérkérdése Európában, ez pedig úgy hangzik, hogy az európaiaké marad-e Európa?” (miniszterelnok.hu, 2017.07.22.) Ez az idézet erős keretet ad a vallási és kulturális identitás kapcsolatának, amelyet az európai közösség fennmaradásának alapjaként pozicionál. Az identitás és biztonság kérdése összefonódik, így a vallási, kulturális és politikai határok megóvása létfontosságúnak tűnik.

A horgonyzás ebben az esetben leginkább a félelem és a fenyegetés fogalmaira épít. A „Fenyegetettség” kód alá tartozó szövegrészletekben a migráció és a multikulturalizmus ellenségképeként jelennek meg – 2015 óta fokozottan. „Európa már most invázió alatt áll” (miniszterelnok.hu, 2018.03.15) – hangzott el hat évvel ezelőtt a márciusi nemzeti ünnepen és olyan horgonyként szolgál, amely a veszélyt folyamatosan jelenvalóként tartja a közösségi diskurzusban. A horgonyzás meghatározza, hogyan értelmezzük egy adott jelenséget (Kahneman, 2013, 145), ebben az esetben pedig a migráció a kereszténység elfojtásával kapcsolódik össze. A horgonyzás egy átfogó narratívát hoz létre, amelyben a keresztény identitás és a biztonság megóvása szükségszerű és sürgető feladatnak tűnik.

Az összegyűjtött érvelések alapján a keresztény közösség és a politikai vezetők külön utakon járnak, miközben a „nép” feladata az értékek megőrzése. A populista retorika fontos eleme az egyszerűsítés és a polarizáció, amely az „ő” és „mi” szembenállására épít (Laclau, 2011, 162). Az idézetek között megjelenik az a populista retorika, ahol a vallási értékek védelméről valamivel, valakivel szemben dönteni kell: „Rázhatják az öklüket, tapsolhatnak ütemesen, de a magyar emberek fogják eldönteni, hogy itt mi történjen, a kevésbé fontos kérdésekben lehet kompromisszumot kötni, de most böjt van és a böjti időszak arra való, hogy a fontos dolgoknak adjunk elsőbbséget és a lényeg a migráció” (index.hu, 2019.03.24.). Ez az

idézet rámutat, hogy a politikai vezetők feladata a keresztény közösség és identitás megóvása a külső fenyegetésekkel szemben, miközben a „nép” szerepe a döntés és a cselekvés. A kereszténységet így olyan eszközként tűnik fel, amely összetartja a közösséget a külső erőkkal szemben.

Az „Implicit fenyegetések” kódhoz tartozó idézetek alátámasztják, hogy a keretezés a kereszténységet nem pusztán vallási, hanem társadalmi stabilitást biztosító tényezőként ábrázolja. A fenyegetés hangsúlyozása és az erre épülő horgonyzás közvetlen hatással van a közösség kockázatérzékelésére (Kahneman, 2013, 148): „Ha hazánk nem szabad, mi sem lehetünk azok” és „Nem nézhetjük tétlenül, hogy kicseréljék az altalajt, amelyből az európai civilizáció szárba szökött.” (miniszterelnok.hu 2016.10.23.) Ezekben az esetekben az individualizmus helyett a közösségi sors kerül előtérbe, amely megerősíti a közösség összetartozását. E közösség védelme azért tűnik elsődlegesnek, mert a keresztény identitás megóvása biztosítja a közösség szabadságát.

Az ellenségkép kialakítása a populizmus eszköztárának egyik legfontosabb eleme, ahol az „idegen” és a „más” folyamatosan jelen van az üzenetek között (Wodak, 2021). A keresztény Európa védelméről folytatott diskurzusban a kereszténység és a hozzá kapcsolódó kulturális identitás kap egy polarizált, védendő státuszt. Több esetben is elhangzott a párhuzamos társadalmak kifejezés, az egyik legkonkrétabb esetben az alábbi kontextusban: „Nem akarunk párhuzamos társadalmakat, nem akarjuk kicserélni a népességet és nem akarjuk a keresztény civilizációt egy másfajtaival leváltani” (miniszterelnok.hu, 2017. 04. 15.). Ez a gondolat polarizált, populista retorikát hordoz (Nunberg, 2008, 225), amely kizárólag a keresztény értékeket tekinti követendőnek, és mindent, ami ezen kívül esik, fenyegetésként ábrázol.

Az európai identitás és kereszténység megőrzése olyan civilizációs feladatként jelenik meg, amely a közösségi lét feltétele: „Európa csak keresztény identitásának erősítésével juthat ki a krízisből” (infostart.hu 2016.09.02). Az ilyen kijelentések azonban vitathatók, mivel az eddig tárgyaltak alapján a kereszténység a nyugati civilizációban inkább sokszínű történeti és kulturális gyökerekkel rendelkező vallásként értelmezhető, nem pedig statikus, homogén kulturális identitásként. T. S. Eliot és Richard Niebuhr elemzései arra világítanak rá, hogy a kereszténység és a kultúra összefonódása ellentmondásos: a vallás alapvetően spirituális és transzcendens értékekre épül, míg a kulturális identitás időben és térben változik, társadalmi és politikai hatásoknak van kitéve. Hasonlóan problémás az „Az európai emberek számára a keresztény kultúra határozza meg hétköznapi erkölcsünket. Határhelyzetekben ez ad nekünk mércét és irányt. A keresztény kultúra igazít el bennünket az élet ellentmondásai között” (magyaridok.hu, 2017. 12. 23.) kijelentés is, mivel a vallásos hit és a kultúra nem ugyanazt

jelenti. Emellett az európai társadalmak egyre diverzifikáltabb vallási és kulturális hovatartozásúak, amit Jenkins (2011) is alátámaszt azzal, hogy a kereszténység eredendően globális vallás, és az európai kultúrában elfoglalt szerepe folyamatos változásban van.

A vallási identitás sok esetben szinte nemzeti kérdéssé válik, amely politikai következményekkel is bír: „Keresztény kultúra nélkül nincs Európa és Magyarország” (vasarnap.hu, 2018. 06. 14.). A populista érvelés szerint a vallás nem pusztán a hit gyakorlására korlátozódik, hanem a politikai identitás szerves részévé válik (Lamour, 2021), így a keresztény közösség megóvása politikai feladattá válik a diskurzus alapján. Ezzel szemben a kereszténység hitrendszerként a vallási meggyőződésre korlátozódna, amelyet a populista diskurzusban nem tartanak elégségesnek védelmező szerepre.

Az elméleti keretek alapján a „Fenyegetettség” kód szövegei azt sugallják, hogy a kereszténység olyan átfogó identitásalap válik, amely politikai és civilizációs kérdéseket is magába foglal. Ez olyan narratívát alkot, amelynek célja a vallási és kulturális közösség egységének megőrzése és védelme. Ez a megközelítés kihívás elé állítja a kereszténység hitként való értelmezését, hiszen itt a vallás politikai és kulturális identitás, sőt, a közösségi biztonság alapjaként jelenik meg, amely messze túlmutat a személyes hit kérdésén.

## **4.2. Védelem, identitás, kultúra**

Az „Identitás és kultúra” fő kód alatt is három kisebb kód kapott helyet: a *Védőbástya szerep*, melynek szövegei Magyarországot egyfajta kiválasztott védelmezőként tüntetik fel; a kereszténységet megcáfolhatatlan kulturális alapként értelmező *Keresztény kultúra*; és a védelemre összpontosító *Keresztény kultúra védelme*.

Ebben a csoportban a kulturális örökség, a nemzeti identitás és a keresztény értékrend elemeinek védelme jelenik meg központi kérdésként. Az idézett szövegek igyekeznek erősíteni a közösségi identitást, ugyanakkor határvonalakat húznak a kívülálló és belső elemek között (Nunberg, 2008, 176), kiemelve azt, hogy mi az, ami megőrzendő, és mi az, ami a közösség értékeire nézve fenyegetést jelent.

A kultúra és identitás kérdéseinek keretezése ebben az esetben gyakran összekapcsolódik az európai és keresztény örökséggel: „A vallás az egyén identitásának fontos része, a vallási meggyőződésünk történelmi örökségünk. Európa az elmúlt évszázadokban a kereszténység bástyája volt, ma pedig azt látjuk, hogy a keresztény kultúra visszaszorul” (hirtv.hu, 2020. 01. 19.). Ilyen keretek alkalmazásával a diskurzus nem csupán identitáskérdésként mutatja be a kereszténység megőrzésének szükségességét, hanem azt a

közösség túlélésének alapvető és egyetlen feltételeként ábrázolja. A keretezés szerepe ebben az esetben az, hogy egy meghatározott narratíván keresztül megmutassa, mi tartozik a „védendő keresztény magyar identitás” fogalomkörébe. Ezzel párhuzamosan megjelenik a politikai és társadalmi élet elválaszthatatlansága is, amely szemben áll azzal az elképzeléssel, hogy a vallás kizárólag hitbeli kérdés legyen: „...továbbra is keresztény lábakon kell állnia a kontinensnek” (miniszterelnok.hu, 2016. 07. 20.). Ez a kijelentés egyfajta közösségi kötelezettségvállalást sugall a keresztény gyökerek megőrzése mellett (Lamour, 2021).

Emellett különböző horgonyok teremtenek érzelmi kapcsolatot a múlt és a jelen között (Pratkains – Aronson, 2012, 130), amelyek a nemzet megőrzésének történelmi szükségszerűségét sugallják: „...ahogy a történelem során sokszor, úgy a majdnem három héten át tartó nándorfehérvári csata során is, Magyarország nemcsak magát, hanem egész Európát és a keresztény világot védte.” (vasarnap.hu, 2019 07. 22.) Az ilyen típusú horgonyok a kulturális és vallási identitást nemzeti és európai kontextusba ágyazzák, és egyidejűleg a múlt és jelen történelmi folyamatainak folytonosságát hangsúlyozzák.

Az „identitásvédelem” fontossága széles társadalmi konszenzus igényeként jelenik meg, ahol a „nép” érdekeit meg kell különböztetni az elittől vagy a külső hatásoktól. A nemzeti identitás megőrzése szükséges ahhoz, hogy a „nép” megőrizze egységét és kulturális alapját (Laclau, 2011, 89). Ily módon a kereszténység egyértelműen társadalmi kohéziós elemként jelenik meg: „Mi, európaiak – bevallva, bevallatlanul, tudottan vagy tudatlanul – Krisztus tanítása szerint berendezett kultúrában élünk” (magyaridok.hu, 2017. 12. 23.). Ez a kijelentés azt az üzenetet hordozza, hogy a közösség egészének értékrendszere megkérdőjelezhetetlenül a kereszténység alapjaira épül, és ennek megvédése nem csak vallási kérdés, hanem politikai és kulturális feladat is, de nem derül ki, mi az a tanítás pontosan.

A polarizáció is tetten érhető a szövegekben, a keresztény és nem keresztény értékek szembenállását veszi alapul. Az idézetek tanúsága szerint a keresztény identitás politikai felhasználása nyílt ellenállást üzen mindazzal szemben, ami fenyegetést jelent a közösség identitására: „Azt kívánjuk Európa népeinek is, hogy hulljon le szemükről a hályog, hogy lássák és értsék; keresztény kultúra nélkül nem lesz szabad élet Európában, keresztény kultúránk megvédése nélkül elveszítjük Európát, és Európa nem lesz többé az európaiaké” (miniszterelnok.hu 2019 03. 15.). Ez a polarizált narratíva megjeleníti a fenyegetés és önvédelmi reflex összefonódását, amely a populista retorika alapját képezi (Wodak, 2021, 160). A populizmus az identitás közösségi alapú és az identitás védelméről szóló diskurzusokban fontos szerepet játszik, mivel így a közösségi összefogás alapjává válhat (Laclau, 2011, 179). A vizsgált esetben a populista diskurzusban azzal az elképzeléssel társul, hogy a keresztény

Európa és a nemzeti közösségek fenntartása közvetlenül biztosítja a közösség fennmaradását. A populista érvelés egyik fő jellemzője, hogy azonosítja az „igazi” közösséget, majd azt a külső hatásoktól és fenyegetésektől védi meg (Brubaker, 2017): „A migrációs veszélyt is Magyarország ismerte fel, és a magyar kormány minden erejével azon dolgozik, hogy megállítsa az illegális bevándorlást: megvédjük keresztény értékeinket” (index.hu, 2022. 07. 22.). A kijelentés a magyar közösséget a keresztény értékek védelmével kapcsolja össze, és egyértelműen az államot helyezi a folyamat középpontjába.

A populista diskurzusban megjelenő horgonyzás azt is lehetővé teszi, hogy a kereszténységet a nemzeti identitás központi elemévé tegyék, amely „stabilizálja” a közösséget és erősíti az állami kohéziót. Ez különösen világosan látható abban, ahogyan keresztény értékek védelméről esik szó: „Európa komoly válaszúthoz érkezett: végleg letér örökségének útjáról, és beletörődik abba, hogy történetét mások fogják helyette írni, vagy keresztény civilizációs örökségének éltetőerejét felkarolva követi elődei révbe vezető vándorútjának nyomát” (magyarnemzet.hu, 2022. 12. 23.). Ez a kijelentés erőteljes populista keretezést alkalmaz, amellyel a vallási és kulturális örökség központi jelentőségét az európai közösség fennmaradásának előfeltételeként ábrázolja, és ezáltal a keresztény értékek védelmét minden közösség számára univerzális szükségszerűségként mutatja be.

### **4.3. Ideológiai narratívák**

A „Védelmi ideológiák” főkérdéshoz tartozó idézetek alátámasztják, hogy a tárgyalt diskurzusból a kereszténység nemcsak vallási identitásként, hanem politikai és kulturális jelenséggé is működik. Ebbe a csoportba több kisebb kód tartozott: az Ellenségképek a valamilyen formában nyíltan ábrázolt fenyegetettségekre utal; az *Önmaguktól érvényes tények* olyan idézeteket tömörítene, amelyek további magyarázatot igényelnének, de mégis alapvetésként kezelik ezeket; a *Polarizáció* megosztottságot sugall; az *Evidencia narratívák* olyan szövegrészek, amelyek tényként hangzottak el, miközben nem támasztja alá semmi; az *Őszinteség* kategória olyan kijelentéseket takar, amelyek valamilyen formában a kereszténység valódi lényegéről szólnak; az *Ellenmondásokban* implicit vagy konkrét ellentmondások szerepelnek; valamint a *Prezentizmusban* kaptak helyet azok a kifejezések, amelyek történelmi párhuzamokat értelmezés nélkül használnak a jelenlegi helyzetekre. Az e kategóriákban gyűjtött idézetek különös módon építenek keretet a kereszténység megóvásának szükségessége köré.

A vizsgált szövegek összefüggő narratívát hoznak létre, amely az európai identitást szorosan a kereszténységhez köti, miközben a kötődést a fenyegetés és a védekezés

szükségességével támasztja alá. Az „Európa attól Európa, hogy keresztény alapokra támaszkodik, Magyarország pedig attól nemzeti állam, hogy nemzeti kultúrája a kereszténység értékein alapul” (hirado.hu, 2018. 08. 20.) idézet például olyan természetes igazságként mutatja be a kereszténység és az európai identitás összefonódását, amely nem szorul indoklásra. E megfogalmazás erősíti, hogy a keresztény értékek nemcsak történelmi örökségként, hanem a jelen és jövő elengedhetetlen alapjaként jelennek meg, az ilyen és ehhez hasonló kijelentések pedig előre megszabják az értelmezés irányát, kizárva minden más alternatív értelmezést (Entman 2008).

Az európai keresztény kultúra automatikus evidenciaként való kezelése összekapcsolódik a fenyegetettség és az identitás megőrzésének hangsúlyozásával: „... azt gondolják, hogy az emberiség most lép túl a nacionalista, vagyis nemzetközpontú és a keresztényközpontú korszakán, és át kell vezetni az emberiséget egy posztnationalista és posztkeresztény időszakba, ezért azt gondolják, hogy erre egy modellre van szükség...” (miniszterelnok.hu, 2019. 07. 27.). Ez a kijelentés a külső hatalmak térhódításának képét festi fel, amely nemcsak a politikai, hanem a kulturális és vallási identitást is veszélyezteti. Az identitás megerősítésére és a közösségi összetartozás fenntartására szolgáló „mi” kategória szemben áll a „globalista erők” és a „világpolgár elit” fenyegetésével, ezáltal a diskurzus a keresztény kulturális identitást egy közösségi védekezési reflex alappillérvé kívánja emelni.

Az elemzés során kirajzolódott, hogy a kereszténység kulturális értelmezése lényegében ellentétben áll a vallás hagyományos, spirituális aspektusával: „A kereszténység szerkezetet adott. Nem garantálta, hogy mindenki üdvözülni fog, de olyan alapokat fektetett le, amely könnyebbé tette a dolgokat. Ennek eredménye egy erősen nyilvános dolog, egy keresztény nép lett.” (mandiner.hu, 2021. 11. 18.) Ez alapján a vallást gyakorlati keretként fogják fel, amely társadalmi stabilitást biztosít, nem pedig spiritualitást és üdvözülést. Az ilyen jellegű kijelentések áthelyezik a hangsúlyt (Lakoff, 2006, 20) a vallás gyakorlásáról annak társadalmi szerepére, így a kereszténység közéleti és politikai hivatkozási ponttá válik.

Az ellentmondások különösen szembetűnőek, amikor a keresztény identitás politikai, kulturális és morális dimenziói ütköznek a vallás alapvető erkölcsi tanításaival. Gyakran megjelenik az a feszültség, hogy a kereszténység lényegét nem politikai irányvonalként kellene kezelni, hanem a morális elvekre és az irgalmasságra kellene építeni. Az olyan mondatok, mint „Magyarország keresztény kultúrájának védelme és az életvitelszerű közterületen tartózkodás tilalma is bekerülne az Alaptörvénybe” (vasarnap.hu 2018. 06. 14.) rávilágítanak erre az ellentmondásra. A hajléktalanok kriminalizálása például nehezen összeegyeztethető a keresztény értékekkel, amelyek alapja a szolidaritás és a gondoskodás. Egy ország nem

nevezheti magát kereszténynek, miközben közömbössé válik az esetek iránt – a valódi keresztény szellemiség ugyanis éppen a legkiszolgáltatottabbak iránti felelősségvállalásban mutatkozik meg.

A kereszténység kizárólag kulturális értéként való kezelése további példákban is visszaköszön, amikor a diskurzus azt hangsúlyozza, hogy a keresztény alapok a társadalom összes tagjára kiterjednek: „Európában hagyományosan még az ateisták is keresztények abban az értelemben, hogy mentalitásban, kulturális értelemben az európai ember része a keresztény gondolkodás, világszemlélet. Ha valaki európaiként megpróbál függetlenedni a keresztény kultúrától, az onnantól kezdve megszűnik európainak lenni” (pestisracok.hu, 2023. 07. 19.). Ez a kijelentés azt sugallja, hogy a kereszténység nem is kell, hogy vallási meggyőződés legyen, elegendő, ha létmóddá válik. Az ehhez hasonló „evidencia narratívák” azért működnek hatékonyan, mert egyszerűsített formában nyújtanak egy közös identitást, amely a vallási hovatartozástól függetlenül mindenkit azonosít az európai értékekkel (Lakoff 2006:28). Az efféle kijelentések azonban aláássák a kereszténység mélyebb, spirituális jelentőségét, hiszen amikor a vallás kulturális identitássá válik, és elveszti eredeti, transzcendens szerepét (Niebhur, 2006).

Az ellentétek és az evidencia narratívák másik megnyilvánulása a történelmi párhuzamok kezelése. Az egyik oldalon a keresztény Európa védelmének eszméje olyan értelmezési keretben jelenik meg, amely a jelen politikai és társadalmi állapotát szembeállítja egy idealizált múlttal, annak megőrzendő értékeit és erényeit kiemelve: „Őseink meggyőző és imponáló történelmi teljesítményt mutattak az olyan keresztút- és határhelyzetekben, mint a honfoglalás, az államalapítás, a kereszténység felvétele és megvédése, az 1848-49-es szabadságharc, a kiegyezés vagy a kommunista diktatúra és szovjet megszállás elleni felkelés” (miniszterelnok.hu, 2019. 10. 23.). A múltat egyfajta aranykorként ábrázolja, amelyben a kereszténység a közösség felemelkedésének alapja volt. Az ilyen keretezés megalapozza a jelen szükségletét (Lakoff, 2006, 83-85), hogy a közösség visszatérjen a keresztény gyökökhez, erősítve a populista narratívát, amely azt sugallja, hogy a múlt nagyságát újra meg kell teremteni, szemben a jelen romló értékrendjével.

A történelmi párhuzamok a másik oldalon viszont úgy jelennek meg, mintha változatlan formában alkalmazhatók lennének a mai környezetre is, miközben a kontextus jelentősen eltér: „Egymással hajlandóak vagyunk keveredni, de nem akarunk kevert fajúvá válni, ezért harcoltunk Nándorfehérvárnál, ezért állítottuk meg a törököt Bécsnél, és ha jól gondolom, akkor ezért állították meg a franciák még a régi időkben Poitiers-nél az arabokat.” (miniszterelnok.hu, 2022. 07. 23.) Az ilyen kijelentések a múlt eseményeit és feszültségeit közvetlenül a mai

politikai célok alátámasztására használják fel, figyelmen kívül hagyva a történelmi környezet eltéréseit és azt, hogy a mai társadalmi kihívásokra a múlt megoldásai nem feltétlenül alkalmazhatók változtatás nélkül.

## 5. EREDMÉNYEK ÉS ÖSSZEGZÉS

Az elemzés rávilágított arra, hogy a „keresztény Európa védelme” diskurzus a populista retorika egyik meghatározó részeként vált a magyar politikai kommunikáció állandó elemévé. A vallási hivatkozások egy átfogó identitáspolitikai eszközzé alakultak, amelyek erőteljesen jelen voltak az utóbbi közel egy évtized politikai narratívájában, különösen a választási kampányidőszakokban és a nemzeti ünnepeken. Választási időszakokban (2018, 2019, 2022) a nemzeti ünnepek alkalmával elhangzott beszédekben a diskurzusok erőteljesebbek voltak, még inkább polarizáló üzeneteket közvetítettek.

Az elemzés alapján a kereszténység kulturális kisajátítása olyan módon alakítja át a vallás diskurzusát, hogy az már nem a hit vagy a vallási meggyőződés kérdéseit képviseli, hanem egy polarizáló és védekező közösségi identitás eszközeként funkcionál. A populista retorikában a keresztény identitás alapjait nem transzcendens értékek, hanem kulturális és politikai célok alkotják, amelyek gyakran a „mi” és „ők” közötti polarizációt erősítik.

A vizsgálat során világossá vált, hogy a félelemkeltés, a védekezési mechanizmusok és a kulturális felsőbbrendűség érzése keretezéssel rögzül a közösségi gondolkodásban. Az ilyen erős technikák megalapozzák azokat az önvédelmi narratívákat, amelyek fenyegetettséget és veszélyérzetet közvetítenek, a keresztény identitásnak politikai funkciót adva.

A „keresztény Európa védelme” narratíva az identitáspolitikában olyan „infrastrukturális” hálózatot képes teremteni, amely hatékonyan támogatja az implicit üzenetek kommunikációját. A diskurzusban megjelenő keretezés és a horgonyzások olyan implicit módon közvetítik a félelem és a fenyegetettség érzését, hogy ezek természetesnek tűnhetnek a befogadók számára, megakadályozva a kritikai gondolkodást és tovább növelve a megosztottságot. Ez a diskurzus nem csupán közösségi összetartó erőként, hanem megosztó retorikai eszközként is működik.

A kutatás eredményei azt mutatják, hogy a kereszténység politikai narratívákban való felhasználása eltávolítja a vallást eredeti, transzcendens jelentésétől, és olyan kulturális identitássá alakítja, amely az aktuális politikai célok szolgálatában áll. Ez a diskurzus különösen a populista retorika érvrendszerén keresztül kerül előtérbe, amely a „védelem” keretében manipulálja a közönség érzelmi reakcióit és félelmeit.

Az eredmények tükrében feltűnő, hogy 2024-ben a keresztény Európa védelmére hivatkozó diskurzus, amely közel egy évtizedig hangsúlyosan jelen volt a közéletben, szinte teljesen háttérbe szorult. Olyan jelentős nemzeti ünnepeken, mint március 15. és október 23., valamint a tusványosi rendezvényen, a „kereszténység” szó gyakorlatilag kimaradt a hivatalos

retorikából, amely különösen kontrasztos a korábbi évekhez képest. Bár egyes esetekben feltűnik a keresztény Európa védelmének retorikája idén is, úgy látszik, nem került fókuszba. Feltételezhetően a február elején kirobbant, súlyos botrányt kavaráó „kegyelmi ügy” ebben is szerepet játszhatott.

Ez a változás rámutat a kereszténység diskurzusban betöltött funkcionális szerepére: a kereszténység kulturális kisajátítása egy olyan „üres keretet” teremt, amely bár erőteljes hivatkozási alapként szolgálhat, tartalmát könnyen a mindenkori politikai szükségletek és aktuális ellenségképek töltik meg. A keresztény Európa védelmének diskurzusa így formálható és alakítható, hiszen értékei, üzenetei a populista retorikával összefonódva képesek bármikor új ellenségképet vagy polarizált helyzetet közvetíteni, anélkül, hogy kapcsolódnának a hit vallási, spirituális tartalmához.

E narratíva lényege tehát a kereszténység kulturális identitásként történő megőrzése, amely a hit és a vallás mélyebb, erkölcsi tanításaival sokszor szemben áll. Az ily módon alkalmazott „keresztény kultúra” diskurzus az implicit üzeneteken keresztül nem a vallásos értékek ápolását, hanem a közösségi identitás értelmezését és újraértelmezését célozza, ezzel lehetőséget adva arra, hogy a vallás és kultúra közötti határ elmosódjon és a kereszténység eszméje a politika eszköze legyen.

## 6. FELHASZNÁLT IRODALOM

- Aronson, E. – Pratkanis, A. R. (2012): A rábeszélőgépek - Élni és visszaélni a meggyőzés mindennapos mesterségével, Ab Ovo Kiadó, Budapest
- Barth, K. (1948): Kis dogmatika, Országos Református Missziói Munkaközösség, Budapest
- Brubaker, R. (2017): Between nationalism and civilizationism: the European populist moment in comparative perspective, In: Ethnic and Racial Studies, pp. 1191-1226.
- Eliot, T. S. (2003): A kultúra meghatározása, Szent István Társulat, Budapest
- Entman, R. M. (1993): Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm. In: Journal of Communication, 1993 december, XLIII. évf., 4. szám, pp. 51-58.
- Entman, R. M. (2008): Media framing biases and political power: Explaining slant in news of Campaign. In: Journalism XI. évf., 4. szám, 2008, pp. 389-408.
- Goffman E. (1974): Frame Analysis, Harper & Row, New York
- II János Pál (1995): Evangelium Vitae, Szent István Társulat, Budapest
- Jenkins, P. (2011): The Next Christendom: The Coming of Global Christianity, Oxford University Press, London
- Kahnemann, D. (2013): Gyors és lassú gondolkodás, HVG Kiadó, Budapest
- Kálvin, J. (2014): Institutio I–II. A keresztyén vallás rendszere, Kálvin Kiadó, Budapest
- Keller, T. (2012): Hit és kételkedés, Harmat Kiadó, Budapest
- KSH (2011): <https://www.ksh.hu/nepszamlalas/> , 2024. 10.15.
- KSH (2022): <https://nepszamlalas2022.ksh.hu/adatbazis/> , 2024. 10. 16.
- Laclau, E. (2011): A populista ész, Noran Libro kft., Budapest
- Lakoff, G. (2006): Ne gondold az elefántra!, Napvilág, Budapest
- Lamour, C. (2022): Orbán Urbi et Orbi: Christianity as a Nodal Point of Radical-right Populism, In: Politics and Religion, pp. 317–343
- Niebhur, R. (2006): Krisztus és kultúra, Harmat Kiadó, Budapest

Nunberg, G. (2008): Jobban mondva, Gondolat Kiadó, Budapest

Pew Research Center (2022): Religious Composition by Country, 2010-2050,

[https://www.pewresearch.org/religion/feature/religious-composition-by-country-2010-](https://www.pewresearch.org/religion/feature/religious-composition-by-country-2010-2050/)

[2050/](https://www.pewresearch.org/religion/feature/religious-composition-by-country-2010-2050/), 2024. 10. 16.

Van Dijk, T. A. (2012): Ideology and Discourse: A Multidisciplinary Introduction,

[https://discourses.org/wp-content/uploads/2022/06/Teun-A.-van-Dijk-2012-Ideology-](https://discourses.org/wp-content/uploads/2022/06/Teun-A.-van-Dijk-2012-Ideology-And-Discourse.pdf)

[And-Discourse.pdf](https://discourses.org/wp-content/uploads/2022/06/Teun-A.-van-Dijk-2012-Ideology-And-Discourse.pdf), 2024. 10. 10.

Wodak, R. (2021): The Politics of Fear, The Shameless Normalization of Far-Right Discourse,

Sage Publications Ltd., London

XVI. Benedek (2005): Deus Caritas Est, Szent István Társulat, Budapest

## 7. FÜGGELÉK

### 7.1 Vizsgálati anyag

A hivatkozások utolsó lekérdezése: 2024. 10. 25.

2015. július 27. – Orbán Viktor beszéde a XXVIII. Bálványosi Nyári Szabadegyetem és Diáktáborban

<https://2015-2019.kormany.hu/hu/a-miniszterelnok/beszedek-publikaciok-interjuk/orban-viktor-eloadasa-a-xxvi-balvanyosi-nyari-szabadegyetem-es-diaktaborban>

2015. szeptember 21. – Orbán Viktor keresztes hadjáratot indít Európáért

[https://index.hu/belfold/2015/09/21/orban\\_viktor\\_keresztes\\_hadjarat\\_europa\\_kulpolitika/](https://index.hu/belfold/2015/09/21/orban_viktor_keresztes_hadjarat_europa_kulpolitika/)

2015. október 23. – Orbán: A keresztény Európát úgy lehet megvédeni, ha nem engedjük be őket

[https://index.hu/belfold/2015/10/23/orban\\_kereszteny\\_europa\\_menekultek/](https://index.hu/belfold/2015/10/23/orban_kereszteny_europa_menekultek/)

2015. október 26. – Orbán Viktor beszéde az Európai Néppárt kongresszusán

<https://akadalymentes.2015-2019.kormany.hu/hu/a-miniszterelnok/beszedek-publikaciok-interjuk/orban-viktor-beszede-az-europai-neppart-kongresszusan20151024>

2015. október 26. – Orbán Viktor beszéde az „Idők jelei” vitairat bemutatásakor

<https://2015-2019.kormany.hu/hu/a-miniszterelnok/beszedek-publikaciok-interjuk/orban-viktor-beszede-az-idok-jelei-vitairat-bemutatasakor>

2016. március 15. – Orbán Viktor ünnepi beszédének szó szerinti leirata

<https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-unnepi-beszede/>

2016. június 8. – Balog Zoltán szerint Közép-Európa védi meg a keresztény értékeket, amivel a nyugatiak már alig törődnek

<https://444.hu/2016/06/08/balog-zoltan-szerint-kozep-europa-vedi-meg-a-kereszteny-ertekeket-amivel-a-nyugatiak-mar-alig-toerodnek>

2016. július 20. – Tusványos: Közép-Európa keresztény vízióját kell exportálni

<https://mandiner.hu/hirek/2016/07/tusvanyos-kozep-europa-kereszteny-viziojat-kell-exportalni>

2016. július 23. – Orbán Viktor előadása a XXVII. Bálványosi Nyári Szabadegyetem és Diáktáborban

<https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-eloadasa-a-xxvii-balvanyosi-nyari-szabadegyetem-es-diaktaborban/>

2016. augusztus 16. – Európa önvédelme és a kereszténység

<https://mandiner.hu/velemenyt/2016/08/pap-krisztian-europa-onvedelme-es-a-keresztenyseg>

2016. augusztus 10. – A keresztény védőbástya

<https://www.magyaridok.hu/velemenyt/a-kereszteny-vedobastya-680476/>

2016. szeptember 01. – Szijjártó: Támadás indult a keresztény európai civilizáció ellen

<https://www.origo.hu/nagyvilag/2016/09/szijasrtó-ebesz-potsdam-europai-orosz-amerikai-osszefogast-surgetett>

2016. szeptember 02. – Rétvári: Európa csak keresztény identitásának erősítésével juthat ki a kírzisból

<https://infostart.hu/belfold/2016/09/02/retvari-europa-csak-kereszteny-identitasanak-erositesevel-juthat-ki-a-kirzisbol>

2016. október 23. – Orbán Viktor ünnepi beszéde az 1956-os forradalom 60. évfordulóján

<https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-unnepi-beszede-az-1956-os-forradalom-60-evfordulojan/>

2017. március 15. – Március 15. a cáfolhatatlan bizonyíték, hogy voltunk, vagyunk és leszünk

<https://2015-2022.miniszterelnok.hu/marcius-15-a-cafolhatatlan-bizonyitek-hogy-voltunk-vagyunk-es-leszunk/>

2017. április 15. – Húsvéti interjú Orbán Viktorral a Magyar Időkben

<https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-interjuja-a-magyar-idokben/>

2017. május 17. – Kulcsfontosságú az európai keresztény értékek és hagyományok védelme (Balog Zoltán)

<https://2015-2019.kormany.hu/hu/emberi-eroforrasok-miniszteriuma/hirek/kulcsfontossagu-az-europai-kereszteny-ertekek-es-hagyomanyok-vedelme>

2017. július 22. – Orbán Viktor beszéde a XXVIII. Bálványosi Nyári Szabadegyetem és Diáktáborban

<https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-beszede-a-xxviii-balvanyosi-nyari-szabadegyetem-es-diaktaborban/>

2017. október 23. – Orbán Viktor ünnepi beszéde az 1956. évi forradalom és szabadságharc 61. évfordulóján

<https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-unnepi-beszede-az-1956-evi-forradalom-es-szabadsagharc-61-evfordulojan/>

2017. december 21. – A döntő többség kiáll a keresztény értékek védelme mellett

<https://www.origo.hu/itthon/2017/12/szazadveg-felmeres-keresztenyseg>

2017. december 23. – Orbán: A döntő többség kiáll a keresztény értékek védelme mellett

<https://www.magyaridok.hu/belfold/meg-kell-vedenunk-keresztény-kulturát-2609896/>

2018. március 15. – Orbán Viktor ünnepi beszéde az 1848/49. évi forradalom és szabadságharc 170. évfordulóján

<https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-unnepi-beszede-az-1848-49-évi-forradalom-es-szabadsagharc-170-evfordulojan/>

2018. június 14. – Alaptörvényben védnek Magyarország keresztény kultúráját

<https://vasarnap.hu/2018/06/14/alaptorvenyben-vedenek-magyarorszag-keresztény-kultura-ját/>

2018. július 28. – Orbán Viktor beszéde a XXIX. Bálványosi Nyári Szabadegyetem és Diáktáborban

<https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-beszede-a-xxix-balvanyosi-nyari-szabadegyetem-es-diaktaborban/>

2018. július 28. – Orbán már nem éri be egy új rendszerrel, új korszakot akar

<https://24.hu/kulfold/2018/07/28/orban-viktor-tusvanyos-tusnadfurdo/>

2018. augusztus 20. – Kövér: Európa szellemi alapjai a görög bölcsélet, a római jog és a tízparancsolaton alapuló keresztény etika

<https://hirado.hu/belfold/kozelet/cikk/2018/08/19/magyarorszag-nemzeti-kultura-ja-a-keresztényseg-ertekein-alapul>

2018. október 23. – Orbán Viktor ünnepi beszéde

<https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-unnepi-beszede-az-1956-évi-forradalom-es-szabadsagharc-62-evfordulojan/>

2018. október 29. – Balog Zoltán: Hiszek a nyílt vitákban

[https://szemlelek.blog.hu/2018/10/29/balog\\_zoltan\\_hiszek\\_a\\_nyilt\\_vitakban](https://szemlelek.blog.hu/2018/10/29/balog_zoltan_hiszek_a_nyilt_vitakban)

2019. március 06. – A Fidesz szerint a „keresztény értékek” nekik fontosabbak, mint az Európai Néppárt

<https://merce.hu/2019/03/06/fidesz-szerint-a-keresztény-ertekek-nekik-fontosabbak-mint-az-europai-neppart/>

2019. március 15. – Orbán Viktor ünnepi beszéde március 15-én

<https://2015-2019.kormany.hu/hu/a-miniszterelnok/beszedek-publikaciok-interjuk/orban-viktor-unnepi-beszede-az-1848-49-évi-forradalom-es-szabadsagharc-171-evfordulojan>

2019. március 24. – Orbán Viktor: Semmilyen pártfegyelem miatt nem adom fel a keresztény Európa megvédését

[https://index.hu/belfold/2019/03/24/orban\\_viktor\\_semmilyen\\_partfegyelem\\_miatt\\_nem\\_adom\\_fel\\_a\\_keresztény\\_europa\\_megvedeset/](https://index.hu/belfold/2019/03/24/orban_viktor_semmilyen_partfegyelem_miatt_nem_adom_fel_a_keresztény_europa_megvedeset/)

2019. április 17. – Századvég: Az európai emberek többségének fontos a keresztény kultúra megőrzése

<https://www.origo.hu/itthon/2019/04/a-notredame-tragediaja-is-megmutatta-hogy-fontos-nekunk-a-keresztény-kultura-vedelme>

2019. július 22. – Magyarország egész Európát és a keresztény világot védte

<https://vasarnap.hu/2019/07/22/magyarorszag-egesz-europat-es-a-keresztény-vilagot-vedte/>

2019. július 27. – Orbán Viktor beszéde a XXX. Bálványosi Nyári Szabadegyetem és Diáktáborban

<https://2015-2019.kormany.hu/hu/a-miniszterelnok/beszedek-publikaciok-interjuk/orban-viktor-beszede-a-xxx-balvanyosi-nyari-szabadegyetem-es-diaktaborban>

2019. október 23. – Orbán Viktor ünnepi beszéde október 23-án

<https://2015-2019.kormany.hu/hu/a-miniszterelnok/beszedek-publikaciok-interjuk/orban-viktor-unnepi-beszede-az-1956-evi-forradalom-es-szabadsagharc-63-evfordulojan>

2019. november 26. – Európát csak az mentheti meg, ha visszatál keresztény identitásához

<https://2015-2022.miniszterelnok.hu/europat-csak-az-mentheti-meg-ha-visszatall-keresztény-identitasahoz/>

2020. január 19. – Helye van a modern európai demokráciában a keresztény vallás védelmének

<https://hirtv.hu/hirtvkuifold/helye-van-a-modern-europai-demokraciaban-a-keresztény-vallas-vedelmenek-2494323>

2020. június 04. – Orbán Viktor ünnepi beszéde

<https://2015-2019.kormany.hu/hu/a-miniszterelnok/beszedek-publikaciok-interjuk/orban-viktor-unnepi-beszede1>

2021. április 02. – Idén 750 éve város a keresztény Európa védőbástyája, Győr

<https://index.hu/belfold/2021/04/02/gyor-dezsi-csaba-andras-evfordulo-750-ev-gyor-kereszték/>

2021. április 18. – Megvédhető-e Európa keresztény öröksége?

[https://magyarnemzet.hu/velemeney/2021/04/megvedheto-e-europa-keresztény-oroksege#google\\_vignette](https://magyarnemzet.hu/velemeney/2021/04/megvedheto-e-europa-keresztény-oroksege#google_vignette)

2021. június 09. – Kövér László: Az Európai Parlament sunyi merénylet a demokrácia ellen

<https://24.hu/belfold/2021/06/09/kover-laszlo-az-europai-parlament-sunyi-merenylet-a-demokracia-ellen/>

2021. október 23. – Minden magyarra számítunk, akinek számít Magyarország jövője

<https://2015-2022.miniszterelnok.hu/minden-magyarra-szamitunk-akinek-szamit-magyarorszag-jovoje/>

2021. október 23. – Orbán Viktor: Aki eddig belénk harapott, bele is tört a foga

<https://index.hu/belfold/2021/10/23/orban-viktor-oktober-23-bekemenet-beszed/>

2021. november 18. – A kulturális kereszténység még megmentheti Európát

<https://mandiner.hu/hirek/2021/11/a-kulturalis-keresztenyseg-meg-megmentheti-europat>

2021. november 20. – Jó pár ország tartja magát Európa védőbástyájának, tőlünk is akarták már ezzel a szólammal megvédeni a kontinenst

<https://telex.hu/eszkombajn/2021/11/20/magyarorszag-europa-vedobastyaja-politikai-retorika>

2022. március 15. – Orbán Viktor ünnepi beszéde

<https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-unnepi-beszede-az-1848-49-evi-forradalom-es-szabadsagharc-174-evfordulojan/>

2022. június 13. – A keresztény hitvallás kerül veszélybe szerte Európában

<https://mandiner.hu/kulfold/2022/06/kereszteny-szolasszabadsag-europa>

2022. július 22. – Gion Gábor: A magyarokra hárult a keresztény Európa védelme

<https://index.hu/belfold/2022/07/22/nandorfehelyvari-diadal-emleknep-uzenet-gion-gabor-rendezyeny/>

2022. július 23. – Orbán Viktor előadása a XXXI. Bálványosi Nyári Szabadegyetem és Diáktáborban

<https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-eloadasa-a-xxxi-balvanyosi-nyari-szabadegyetem-es-diaktaborban/>

2022. november 04. – Merre tartasz, keresztény Európa?

<https://magyarnemzet.hu/kultura/2022/11/merre-tartasz-kereszteny-europa>

2022. december 23. – Trócsányi: Európa és a keresztény civilizáció

<https://magyarnemzet.hu/velemenyy/2022/12/europa-es-a-kereszteny-civilizacio>

2023. május 02. – A keresztény konzervativizmus jelenti Európa jövőjét

<https://mandiner.hu/velemenyy/2023/05/ferenc-papa-magyarorszag-latogatas-europa-keresztenyseg-belfold-kulfold-kaszab-zoltan-velemenyy>

2023. május 8. – Varga Judit: A kormány minden nap azért dolgozik, hogy Európa keresztény legyen

<https://hirado.hu/belfold/belpolitika/cikk/2023/05/08/varga-judit-a-kormany-minden-nap-azert-dolgozik-hogy-europa-kereszteny-legyen>

2023. június 13. – Önazonosság és éltető forrás – Nemzetközi konferencia XVI. Benedek pápa Európa-víziója nyomán

<https://www.magyarKurir.hu/hirek/onazonossag-es-elteto-forras-nemzetkozi-konferencia-xvi-benedek-papa-europa-vizioja-nyoman>

2023. július 19. – Európában hagyományosan még az ateisták is keresztények –

Pódiumbeszélgetés a keresztény Európa jövőjéről

<https://pestisracok.hu/europaban-hagyomanyosan-meg-az-ateistak-is-keresztenyek-podiumbeszelgetes-a-keresztény-europa-jovojerol/>

2023. július 22. – Orbán Viktor előadása a XXXII. Bálványosi Nyári Szabadegyetem és Diáktáborban

<https://miniszterelnok.hu/orban-viktor-eloadasa-a-xxxii-balvanyosi-nyari-szabadegyetem-es-diaktaborban/>

2023. augusztus 18. – Szent István a keresztény és európai, de szuverén ország vízióját testesíti meg

<https://magyarnemzet.hu/lugas-rovat/2023/08/szent-istvan-a-keresztény-es-europai-de-szuveren-oroszag-viziojat-testesiti-meg>

2023. október 14. – Nem könnyű kereszténynek lenni Európában, mondta Orbán Viktor a grúz miniszterelnöknek

<https://transtex.ro/kulfold/2023/10/14/nem-konnyu-kereszténynek-lenni-europaban-mondta-orban-viktor-a-gruz-miniszterelnoknek>

2023. október 23. – Orbán Viktor ünnepi beszéde Veszprémben

<https://miniszterelnok.hu/orban-viktor-unnepi-beszede-az-1956-evi-forradalom-es-szabadsagharc-67-evfordulojan/>

2023. november 11. – Novák Katalin: Pannonhalma bencés monostora a keresztény Európa védőbástyája

<https://metropol.hu/aktualis/2023/11/novak-katalin-pannonhalma-bences-monostora-a-keresztény-europa-vedobastyaja>

2023. november 18. – Ma is a keresztény civilizáció és a nemzeti szuverenitás védelme a feladatunk

<https://www.semjenzsolt.hu/2023/11/ma-is-a-keresztény-civilizacio-es-a-nemzeti-szuverenitas-vedelme-a-feladatunk/>

2023. november 18. – Magyarország küldetése a kereszténység és a szuverenitás védelme

<https://www.magyarhirlap.hu/belfold/20231118-magyarorszag-kuldetese-a-keresztényseg-es-a-szuverenitas-vedelme>

## 7.2. A kódolás menete

### 1. Lépés: anyaggyűjtés

Cikkek azonosítása a „keresztény Európa védelme” diskurzus szempontjából (írott anyagok, 2015 és 2023 között)

Cikk dátuma:

Cikk címe:

### 2. Lépés: A szövegek tüzetes elolvasása és kódok kialakítása, majd a megfelelő kódcsoporthoz való rendezés

| Implicit fenyegetések | Védekezés | Civilizációs Fenyegetettség |
|-----------------------|-----------|-----------------------------|
| Fenyegetettség        |           |                             |

| Védőbástya szerep    | Keresztény kultúra védelme | Keresztény kultúra |
|----------------------|----------------------------|--------------------|
| Identitás és kultúra |                            |                    |

| Ellenségképek      | Önmaguktól<br>érvényes<br>tények | Polarizáció | Evidencia<br>narratívák | Őszinteség | Ellentmondások | Prezentizmus |
|--------------------|----------------------------------|-------------|-------------------------|------------|----------------|--------------|
| Védelmi ideológiák |                                  |             |                         |            |                |              |